

UZASADNIENIE

Decyzją z 26 sierpnia 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych - I Oddział w Ł. odmówił I. G. prawa do rekompensaty z tytułu utraty możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, wskazując brak wymaganego stażu pracy w warunkach szczególnych lub szczególnym charakterze. Organ rentowy nie zaliczył wnioskodawcy okresu zatrudnienia:

- od 1 maja 1985 r. do 28 lutego 1990 r. na stanowisku technologa, wskazując, że stanowisko to nie znajduje się w dziale IV, poz. 28 zarządzenia Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z 7 lipca 1987 r.,
- od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. na stanowisku zastępcy kierownika
- od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. na stanowisku kierownika, gdyż nie można przyjąć, że pracując na stanowisku kierownika stale i w pełnym wymiarze czasu pracy pracował w szczególnych warunkach.

(decyzja w aktach ZUS)

Następnie decyzją z 15 października 2021 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych - I Oddział w Ł. zmienił powyższą decyzję w ten sposób, że zaliczył wnioskodawcy do okresu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze okres zatrudnienia od 1 maja 1985 r. do 28 lutego 1990 r. na stanowisku technologa, uznając, że ubezpieczony wykazał staż pracy w warunkach szczególnych w ilości 6 lat, 6 miesięcy i 3 dni.

(decyzja w aktach ZUS)

I. G. odwołał się od obu powyższych decyzji, wnosząc o zmianę skarżonych decyzji poprzez przyznanie prawa do rekompensaty w wyniku zaliczenia do stażu pracy w warunkach szczególnych także okresów zatrudnienia od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. na stanowisku zastępcy kierownika oraz od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. na stanowisku kierownika wydziału produkcyjnego w (...) spółki z o.o. w Z.. (odwołania k. 3-7, 3-7 akt VIII U 2730/21)

W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o ich oddalenie, podtrzymując dotychczasowe stanowisko w sprawie.

(odpowiedzi na odwołania k. 27, k. 8 akt VIII U 2730/21)

Postanowieniem z 1 grudnia 2021 r. Sąd połączył sprawy obu odwołań wnioskodawcy do łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia. (okoliczność nieporna)

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

I. G. urodził się (...) (okoliczność niesporna)

W dniu 15 lipca 2021 r. złożył wniosek o emeryturę wraz z wnioskiem o rekompensatę za pracę w warunkach szczególnych. (okoliczność niesporna)

Odwołujący posiada świadectwo pracy z 30 listopada 2000 r., w którym poświadczono, że był zatrudniony w (...) spółce z o.o. od 1 września 1982 r. do 30 listopada 2000 r. w pełnym wymiarze czasu pracy i w tym czasie pracował w warunkach szczególnych stale i w pełnym wymiarze czasu pracy:

- od 1 września 1982 r. do 3 stycznia 1983 r. - na stanowisku mistrza
- od 2 stycznia 1984 r. do 31 maja 1984 r. - na stanowisku mistrza
- od 1 czerwca 1984 r. do 30 kwietnia 1985 r. - na stanowisku starszego mistrza
- od 1 maja 1985 r. do 28 lutego 1990 r. - na stanowisku technologa

- od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. - na stanowisku zastępcy kierownika

- od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. - na stanowisku kierownika

wymienionych w Wykazie A, Dział XIV, poz. 24, pkt 1 (dotyczy Wykazu A, Dział IV, poz. 28) załącznika nr 1 do Zarządzenia M P CH i L nr 7 z dnia 7.07.1987 r. (Dz.Urz. (...) nr 4, z dnia 3.08.1987 r.) oraz rozporządzenie Rady Ministrów z 3.06.1997 r. Dz.U. nr 61, poz. 377.

(świadcstwo pracy k. 7-8 akt ZUS)

Wnioskodawca nie otrzymał z powyższego okresu zatrudnienia od pracodawcy świadectwa pracy w szczególnych warunkach. (niesporne)

W pierwszym spornym okresie od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. I. G. świadczył pracę na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Barwników Azotowych w (...) Sp. z o.o. i do jego obowiązków należało zabezpieczenie terminowości realizacji zadań produkcyjnych, prawidłowość przebiegu procesów technologicznych oraz sprawności technicznej urządzeń produkcyjnych poprzez: kontrolę i bezpośredni nadzór nad pracą pracowników, kontrolę prowadzenia procesów produkcyjnych zgodnie z Opistem Procesu Technologicznego, bezpośredni nadzór nad przebiegiem prac szczególnie niebezpiecznych, kontrolę eksploatacji i właściwej obsługi urządzeń produkcyjnych, kierowanie akcjami ratowniczo – zapobiegawczymi w przypadku awarii, ocena wybarwień barwników surowych, ocena wybarwień gotowych barwników, kontrola i ocena pracy pracowników nadzoru niższego szczebla. (zakres obowiązków k. 13-15)

Pomimo zatrudnienia wnioskodawcy od 1 marca 1990 r. na stanowisku zastępcy kierownika, odwołujący nadal wykonywał również pracę specjalisty chemika technologa do 15 grudnia 1991 r. bezpośrednio przy produkcji wskazanego Wydziału, w pełnym wymiarze czasu pracy. W zakładzie pracy B. jeżeli zatrudniano technologa w danym wydziale to nie tworzone wówczas stanowiska zastępcy kierownika. Jeżeli zaś dany technolog otrzymał awans na stanowisko zastępcy kierownika – wówczas nie zatrudniono nowej osoby na stanowisko technologa, ponieważ zastępca kierownika wydziału nadal wykonywał obowiązki technologa. Na obu tych stanowiskach wymagana była stała obecność na salach produkcyjnych celem wykonywania bezpośredniego nadzoru nad procesem technologicznym i pracownikami. Czynności administracyjne i sprawozdawcze wnioskodawca wykonywał w ten sposób, że miał do pomocy referenta, który przygotowywał stosowne dokumenty do tzw. zamknięcia miesiąca, takie jak rozliczenie godzin pracy pracowników, rejestrowanie zużycia surowców na produkcji, które były przekazywane odpowiednio do działu kadr lub działu księgowości finansowej. Czynności jako zastępca kierownika wykonywał tylko w czasie nieobecności kierownika wydziału np. podpisywał wnioski urlopowe pracowników. Wnioskodawca jako zastępca kierownika miał wydzielone pomieszczenie za ścianą, w którym jednak panowało bardzo duże zapylenie ze względu na sąsiedztwo za ścianą starych młynów kulowych i gniotowników, gdzie odbywało się mielenie barwników. Dziennie w tym pomieszczeniu wnioskodawca nie przebywał dłużej niż pół godziny. Wnioskodawca podpisywał tam listy obecności, wnioski urlopowe. Przez pozostały czas przebywał na hali produkcyjnej. Hale te miały długość nawet ponad 100 metrów. Na halach produkcyjnych w mistrzówce, czyli w wydzielonym pomieszczeniu w hali produkcyjnej, wnioskodawca sprawdzał raporty z produkcji. Zajmowało mu to 5 do 7 minut. Następnie przechodził do laboratorium produkcyjnego obsługującego tylko część anilanową. Laboratorium było wydzielone, ale z pełną chemią wydziału. W laboratorium spędzał 15-20 minut. Tam wnioskodawca kontrolował książki analiz międzyoperacyjnych, pobierał próbki odczynników, a następnie szedł z tym na produkcję. (...) barwników na pierwszym piętrze, gdzie przebywał odwołujący, była strefą wybuchową ze względu na używany siarczan dimetylu. Na hali panowały warunki niebezpieczne ze względu na możliwość wybuchu, prowadzone procesy wymagały kontroli temperatury, trzeba było zapobiec pienieniu. Siarczan dimetylu powodował bardzo silne oparzenia, w tym śmierć. Wnioskodawca sprawdzał poszczególne aparaty w celu analizy i sprawdzenia produkcji. Do godziny 10.00 był w obrębie barwników. O godz. 10-ej przechodził następnie na salę 5 gdzie była produkcja końcowa barwników anilanowych. Odwołujący przechodził przez salę 4, żeby skontrolować produkcję. Sprawdzał parametry na suszarniach. Było 12 suszarni. Barwniki były suszone na tacach. W laboratorium azowym wnioskodawca miał krótką przerwę na śniadanie. Dostawał zupę regeneracyjną i

pieczywo. Odwołujący po zjedzeniu śniadania na stołówce, wracał do biura na 10-15 minut aby wymienić wiadomości z kierownikiem wydziału, a następnie przejmował od kierownika halę 6, gdzie kończyły się procesy dwuazowania. Skarżący przebywał tam do godz. 12.00 do godz. 12.30. Był to stary wydział, ze złą wentylacją, bo tylko grawitacyjną przez komin. Zawsze wydzieliał się tam chlorowódór i tlenki azotu powodujące skutki nowotworowe. Na wszystkich tych halach pracownicy mieli uznaną pracę w warunkach szczególnych, pracowali w tych halach tylko 6 godzin ze względu na bardzo szkodliwe warunki środowiska pracy. Potem były zlewania, które trwały do godz. 14.30. Odbywało się to także na hali 6 i w bezpośrednim narażeniu na substancje toksyczne. Później wnioskodawca przechodził do laboratorium i tam uczestniczył przy sprawdzaniu zakończenia procesu sprzęgania. W laboratorium przebywał około pół godziny. Przed godz. 15.00 wnioskodawca wychodził z laboratorium i wracał na przerwę 10-minutową do biura, gdzie rozmawiał z kierownikiem o produkcji. O godz. 15.00 odwołujący robił kolejny obchód po w/w halach. Takie obejścia trwały 45-50 minut. Później następowało twarde mycie rąk czyli z udziałem twardej chemii. Odwołujący kończył pracę o godz. 16.00. O godzinie 16.10 miał autobus do Ł..

(oryginalne dokumenty osobowe k. 38, zeznania świadka M. B. e-protokół rozprawy z 10.02.2022 r., zapis: 01:00:05, przesłuchanie wnioskodawcy e-protokół rozprawy z 10.02.2022 r., zapis: 01:28:56 w zw. z informacyjnymi wyjaśnieniami zapis: 00:01:29-00:43:13)

Od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. wnioskodawca pracował w wyżej wymienionych Zakładach na stanowisku kierownika Wydziału Barwników H..

Do zakresu jego obowiązków na tym stanowisku należało kierowanie pracą wydziału poprzez realizację zadań o charakterze technicznym, ekonomicznym i organizacyjnym, sprowadzających się do rozwiązywania problemów o zasadniczym znaczeniu dla funkcjonowania zarówno komórki własnej organizacyjnej, jak i przedsiębiorstwa.

W zakresie jego czynności i decyzji w szczególności należało: podejmowanie samodzielnie decyzji obejmujących pełną koordynację złożonego działania produkcyjnego i organizacyjnego oraz kompleksowych rozwiązań mających podstawowe znaczenie zarówno dla wydziału, jak i przedsiębiorstwa, podejmowanie decyzji dotyczących planów kwartalnych, rocznych i wieloletnich, mając na uwadze jak najbardziej efektywne wykorzystanie dostępnych sił i środków, a także rachunek ekonomiczny, zabezpieczenie wykonania zadań poprzez prawidłowy podział zadań planowych i bieżących dla personelu kierującego pracą podległych im części wydziału, kontrolę rytmiki wykonywania planów, zabezpieczenie i prawidłowe wykorzystanie sił i środków, właściwą organizację pracy, sprawowanie bezpośredniego nadzoru nad procesami technologicznymi poprzez analizę osiąganych wskaźników, zużycie surowców, kosztów wydziałowych w stosunku do zaplanowanego, a w przypadku występowania nieprawidłowości podejmowanie odpowiednich środków zaradczych, kontrola prowadzonej dokumentacji wydziałowej, w oparciu o przeprowadzone analizy zgłaszanie potrzeb do planu inwestycyjnego, postępu technicznego oraz prac badawczych, sprawowanie nadzoru nad bezpiecznym i higienicznym stanem wyposażenia technicznego wydziału, dbanie o właściwe przekazywanie zarządzeń, poleceń i wytycznych kierownictwa przedsiębiorstwa, dokonywanie oceny pracy i przydatności podległych pracowników.

(zakres obowiązków k. 16-17)

Gdy wnioskodawca został kierownikiem w Wydziale Barwników H. ubezpieczony zajmował się dokładnie tym samym co wcześniej w Wydziale Azotów Pierwszych. W Wydziale Barwników H. był też zastępca kierownika. Natomiast zatrudniony w tym wydziale technolog zajmował się wyłącznie pracą biurową, ponieważ ciążył na nim wyrok za wypadek śmiertelny w jego poprzednim wydziale, gdzie był kierownikiem. W związku z tym wnioskodawca nadal wykonywał pracę technologa na Wydziale Barwników H. będąc zatrudnionym formalnie na stanowisku kierownika tego wydziału i przez cały czas musiał przebywać na produkcji, gdzie wykonywał stały nadzór technologiczny. Praca technologa na tym wydziale polegała na bezpośrednim nadzorze procesów produkcyjnych, ocenie badań laboratoryjnych podejmowaniu działań interwencyjnych w produkcji. Praca ta odbywała się na hali, na 3-5 ciągach produkcyjnych, na dwóch piętrach produkcyjnych. W drugim spornym okresie odwołujący miał dokładnie ten sam zakres obowiązków jak wtedy gdy był zastępcą kierownika w Wydziale Azotów, a dodatkowo był też odpowiedzialny

za prace remontowe na wydziale, czyli za prace spawalnicze, na wysokości. Przez cały czas ubezpieczony pracował w pełnym wymiarze czasu na Wydziale Barwników H.. Kierownik głównie nadzorował wszelkiego rodzaju prace remontowe. Jak nie było głównego technologa albo mistrza wówczas musiał też nadzorować produkcję. W każdym procesie było kilka punktów newralgicznych wymagających szczególnego nadzoru. Bardzo rzadko zdarzało się, że w zakładach nie było jakiegóż awarii lub remontu. Na wydziale były dwie referentki i one zajmowały się pracą biurową i dokumentacją administracyjną, którą kierownik podpisywał. Kierownik wydziału przebywał głównie na produkcji, a ponadto wykonywał także nadzór nad urządzeniami wentylacyjnymi. Wnioskodawcy w tym czasie podlegało dwóch mistrzów, z którymi kierował i nadzorował te same procesy w różnych miejscach w wydziale. Każdy z nich brał po dwa barwniki danego dnia, którymi się zajmowali. Wnioskodawca przez cały czas pracował w środowisku substancji bardzo niebezpiecznych. Wszędzie były obecne substancje aminy i chydrosypochodne benzenu i naftalenu. Na Wydziale Barwników H. praca pracowników trwała po 8 godzin dziennie i też była zaliczona do prac w szczególnych warunkach. W angażach wnioskodawcy wystawionych od 1996 r. był czyniony zapis „praca w warunkach szczególnych”.

(zeznania świadka M. B. e-protokół rozprawy z 10.02.2022 r., zapis: 01:00:05, zeznania świadka L. W. e-protokół rozprawy z 10.02.2022 r., zapis: 01:14:36-01:27:44, charakterystyka stanowiska pracy k. 18, angaże k. 19-21 i w oryginalnych dokumentach osobowych wnioskodawcy - k. 38, przesłuchanie wnioskodawcy e-protokół rozprawy z 10.02.2022 r., zapis: 01:28:56 w zw. z informacyjnymi wyjaśnieniami zapis: 00:01:29-00:43:13)

Powyższy stan faktyczny Sąd odtworzył na podstawie powołanych dokumentów, które pochodzą ze spornego okresu zatrudnienia w zakładach (...), których autentyczności nie kwestionowała żadna ze stron, a Sąd nie znalazł z urzędu jakichkolwiek powodów by odmówić im wartości dowodowej.

Ponadto Sąd oparł się na zeznaniach wnioskodawcy, który konsekwentnie, spójnie i logicznie wyjaśnił na czym konkretnie polegała jego praca w obu spornych okresach, gdy był zatrudniony w wymienionym zakładzie pracy na stanowisku zastępcy kierownika wydziału i kierownika wydziału.

Sąd przyznał także walor wiarygodności zeznaniom świadków, którzy co prawda nie pracowali razem z wnioskodawcą, ale mieli z racji wykonywania własnych obowiązków służbowych wiedzę na czym konkretnie polegała praca ubezpieczonego. Zeznania tych świadków w całości korelują z zeznaniami wnioskodawcy i wynika z nich jednoznacznie, że w obu badanych okresach pomimo formalnego zatrudnienia na stanowisku zastępcy kierownika wydziału i kierownika wydziału odwołujący nadal wykonywał (choć z różnych powodów) pracę technologa, przez co był przez cały czas obecny na produkcji i stale przebywał w środowisku narażenia na substancje bardzo niebezpieczne. O ile bowiem w Wydziale Barwników Azotowych, po objęciu funkcji zastępcy kierownika pracownika na stanowisku technologa po prostu nie zatrudniono i obowiązki takie wykonywał w zakładach (...) zastępca kierownika wydziału – czyli w tym wypadku wnioskodawca, o tyle w drugi sporny okresie w Wydziale Barwników H. co prawda technolog był, ale z zeznań świadka L. W. i zeznań wnioskodawcy wynika, że pracownik ten nie mógł wykonywać pracy przy produkcji a jedynie czynności administracyjne z uwagi na skazanie wyrokiem karnym za wypadek przy pracy w jego poprzednim wydziale, gdzie był kierownikiem – przez co wnioskodawca także i w tym wydziale wykonywał pracę technologa, a zakres jego obowiązków nie odbiegał od tego jaki miał w Wydziale Barwników Azotowych. Należy podkreślić, że pozwany ostatecznie w drugiej zaskarżonej decyzji nie kwestionował, że praca technologa wykonywana przez wnioskodawcę we wcześniejszym okresie do 28.02.1990 r. była pracą w szczególnych warunkach i została ona uwzględniona przez Zakład do stażu tej pracy. W niniejszym postępowaniu wnioskodawca wykazał zaś należycie, że mimo awansu najpierw na stanowisku zastępcy kierownika wydziału Barwników Azotowych, a następnie na stanowisko kierownika Wydziału Barwników H., nadal stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał na produkcji w środowisku narażenia na niebezpieczne substancje pracę technologa, a także, że wykonywał tam dodatkowe obowiązki immanentnie związane z funkcjami kierowniczymi jak nadzór nad procesem produkcyjnym i podległymi pracownikami. Czynności administracyjne były zaś wykonywane przez inne osoby, które pomagały w badanych okresach wnioskodawcy i nie wymagały od niego przebywania poza produkcją. Poza tym w angażach od 1996 r. pracodawca wpisywał, że wnioskodawca wykonuje pracę w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołania skutkują zmianą zaskarżonych decyzji.

Przedmiotem postępowania było rozstrzygnięcie, czy wnioskodawcy przysługuje prawo do rekompensaty z tytułu pracy w warunkach szczególnych.

W myśl art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (t.j. Dz. U. 2015 r., poz. 965 ze zm. - dalej ustawa o emeryturach pomostowych), rekompensata stanowi odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabyły prawa do emerytury pomostowej.

Celem rekompensaty, podobnie jak i emerytury pomostowej, jest łagodzenie skutków utraty możliwości przejścia na emeryturę przed osiągnięciem wieku emerytalnego przez pracowników zatrudnionych przy pracach w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W przypadku rekompensaty realizacja tego celu polega jednak nie na stworzeniu możliwości wcześniejszego zakończenia aktywności zawodowej, lecz na odpowiednim zwiększeniu podstawy wymiaru emerytury z FUS, do której osoba uprawniona nabyła prawo po osiągnięciu powszechnego wieku emerytalnego (tak M. Zieleniecki - Komentarz do art.21 ustawy o emeryturach pomostowych, LEX, por. też wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 31.03.2016 r., III AUa 1899/15 – LEX 2044406).

Zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych (Dz. U. 2015.965 t.j.) rekompensata przysługuje ubezpieczonemu, jeżeli ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat. Stosownie do treści ust. 2 tego przepisu rekompensata nie przysługuje osobie, która nabyła prawo do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W myśl art. 23 ust. 1 powołanej ustawy ustalenie rekompensaty następuje na wniosek ubezpieczonego o emeryturę. Rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w przepisach art. 173 i art. 174 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (ust. 2).

Artykuł 2 pkt 5 i art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych formułują dwie zasadnicze przesłanki nabycia prawa do rekompensaty, tj.: 1) nienabycie prawa do emerytury pomostowej, 2) osiągnięcie okresu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynoszącego co najmniej 15 lat.

Przesłanką negatywną zawartą w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych jest nabycie prawa do emerytury na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. W literaturze podkreśla się, że wykładnia art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych nie może prowadzić do absurdu wniosku, że prawo do rekompensaty przysługuje wyłącznie tym osobom, które nie nabyły prawa do jakiegokolwiek emerytury z FUS. Skoro zgodnie z art. 23 ustawy o emeryturach pomostowych rekompensata przyznawana jest w formie dodatku do kapitału początkowego, a zgodnie z art. 173 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., za których były opłacane składki na ubezpieczenie społeczne przed dniem 1 stycznia 1999 r., to warunek sformułowany w art. 21 ust. 2 ustawy o emeryturach pomostowych należy rozumieć w taki sposób, że rekompensata jest adresowana wyłącznie do ubezpieczonych objętych systemem emerytalnym zdefiniowanej składki, którzy przed osiągnięciem podstawowego wieku emerytalnego nie nabyli prawa do emerytury z FUS obliczanej według formuły zdefiniowanego świadczenia. Przyjąć tym samym również należy, że rekompensata nie przysługuje tym ubezpieczonym, którzy zostali objęci ubezpieczeniem społecznym lub rozpoczęli służbę po 31 grudnia 1998 r.

Analiza układu warunkującego prawo do emerytury pomostowej prowadzi do wniosku, że świadczenie to przysługuje tym pracownikom, którzy osiągnęli co najmniej 15-letni okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 32 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ale nie nabyli prawa do emerytury pomostowej z powodu nieuznania ich pracy za wykonywaną w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych (tak M. Zieleniecki - Komentarz do art.21 ustawy o emeryturach pomostowych, LEX).

W przedmiotowej sprawie bezsporne jest, że odwołujący się nie nabył prawa do emerytury pomostowej, ani prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym w związku z wykonywaniem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze.

Stosownie natomiast do treści art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t. Dz.U. z 2016r., poz. 887 ze zm.), za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia w podmiotach, w których obowiązują wykazy stanowisk ustalone na podstawie przepisów dotychczasowych.

Z kolei art. 32 ust. 4 stanowi, że wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych, to jest na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz.43 z późn. zm.).

Z §1 rozporządzenia wynika, że jego treść stosuje się do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, wymienione w §4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia. § 2 ust.1 rozporządzenia ustala, że za okresy uzasadniające nabycie prawa do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu uważa się okresy, w których praca w szczególnych warunkach jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Natomiast rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 11 października 2011 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe (Dz. U. z 2011, Nr 237, poz.1412) określone zostały środki dowodowe, które powinny być dołączone do wniosku, stwierdzające okoliczności uzasadniające przyznanie tego świadczenia.

W myśl § 21-23 powołanego rozporządzenia środkiem dowodowym stwierdzającym okresy zatrudnienia są pisemne zaświadczenia zakładów pracy, wydane na podstawie posiadanych dokumentów, oraz legitymacje ubezpieczeniowe, a także inne dowody z przebiegu ubezpieczenia. W przypadku zaś ubiegania się pracownika o przyznanie emerytury z tytułu zatrudnienia w szczególnym charakterze, zaświadczenie zakładu pracy powinno stwierdzać charakter i stanowisko pracy w poszczególnych okresach oraz inne okoliczności, od których jest uzależnione przyznanie takiej emerytury lub renty. Wyjątek od zasady ustalonej w powołanym przepisie jest zawarty w § 25 wymienionego rozporządzenia, który przewiduje, że okresy zatrudnienia mogą być udowodnione zeznaniami świadków, gdy zainteresowany wykaże, że nie może przedstawić zaświadczenia zakładu pracy.

Rozporządzenie Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w § 2 ust. 2 zobowiązuje zakłady pracy do stwierdzenia okresów zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wyłącznie na podstawie posiadanej dokumentacji.

Wnioskodawca przedstawił co prawda w postępowaniu przed organem rentowym świadectwo pracy z 30 listopada 2000 r., w którym potwierdzono, że ubezpieczony w spornych okresach pracując od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. był zatrudniony w (...) spółce z o.o. w Ł. w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku zastępcy kierownika, a od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. na stanowisku kierownika i wykonywał pracę polegającą na kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozór inżyniersko- techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie A dział XIV poz. 24 pkt 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983 r. (Dz.U. nr 8, poz. 43 ze zm.) na stanowisku zastępcy kierownika /kierownika wydziału wymienionym wykazie A dział XIV poz. 24 pkt 1 załącznika nr 1 zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1983 r. Jednakże ZUS zakwestionował, że w okresie zatrudnienia na stanowisku zastępcy kierownika i kierownika wnioskodawca wykonywał stale i w pełnym wymiarze pracę w warunkach szczególnych,

zarzucając, że pracownicy wyższego szczebla kierowniczego mają wydzielone pomieszczenia do pracy, a zakres ich obowiązków dalece wykracza poza osobiste dozоровanie czy kontrolę stanowisk robotniczych.

Dla rozstrzygnięcia spornej kwestii zasadnym stało się zatem ustalenie, czy praca wykonywana przez ubezpieczonego w w/w spornym okresie jako zastępca kierownika Wydziału Barwników Azotowych i kierownika Wydziału Barwników H. była wykonywana w warunkach szczególnych, o jakich mowa w cytowanych wyżej przepisach.

Przypomnieć należy, że ubezpieczony może wykazywać innymi niż świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych środkami dowodowymi, że praca świadczona była w takich warunkach. W postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych stosuje się bowiem te same reguły dowodzenia, jak w zwykłym procesie cywilnym. W szczególności zastosowanie mają art. 6 k.c., art. 232 k.p.c. Strony mają prawo podważać moc dowodową dokumentów, w tym także świadectwa pracy, które jest dokumentem prywatnym i podlega ocenie przez sąd zgodnie z zasadami art. 233 § 1 k.p.c. W postępowaniu sądowym nie jest dopuszczalne oparcie się wyłącznie na zeznaniach świadków lub stron, w sytuacji, gdy z dokumentów wynikają okoliczności przeciwne./tak SA w Szczecinie w wyroku z 20.07.2016 r., III AUa 690/15, LEX nr 2121869 /.

W sprawie o świadczenia z tytułu pracy w warunkach szczególnych, gdzie przedmiotem ustaleń sądu ma być charakter zatrudnienia, dokonywanie ustaleń stanu faktycznego odbywa się z reguły poprzez przeprowadzenie dowodów osobowych oraz - o ile to jest możliwe - dowodów z dokumentów znajdujących się w aktach osobowych. Osobowe źródła dowodowe (w tym także zeznania strony procesowej) muszą być skonfrontowane z istniejącą dokumentacją i dopiero uzyskanie przekonania graniczącego z pewnością co do przebiegu zatrudnienia, może pozwolić na pozytywne rozstrzygnięcie o prawie do świadczeń. Ocena osobowych źródeł dowodowych musi być przy tym wolna od jakiegokolwiek dowolności, uwzględniając reguły logiki oraz zasady doświadczenia zawodowego./tak SA w Szczecinie w wyroku z 27.10.2016 r., III AUa 41/16 LEX nr 2151525/.

Podkreślić należy, że istotnym było jakie prace realnie w toku swojego zatrudnienia wykonywał skarżący od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. jako zastępca kierownika Wydziału Barwników Azotowych a następnie od 16.12.1991 r. do 30.11.2000 r. jako kierownik Wydziału Barwników H. oraz czy prace te są wymienione w cytowanym wyżej rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 roku, gdyż właśnie to rozporządzenie jest aktem prawnym, w oparciu o który należy orzekać, czy dana praca była pracą w warunkach szczególnych. Sama natomiast nazwa stanowiska nie może dyskwalifikować faktycznie wykonywanych prac w spornym okresie zatrudnienia.

Dodać wypada, że praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 roku (patrz wyroki Sądu Najwyższego: z 14 września 2007 roku, III UK 27/2007 OSNP 2008/21-22 poz. 325; z 19 września 2007 roku, III UK 38/2007 OSNP 2008/21-22 poz. 329; z 6 grudnia 2007 roku, III UK 66/2007 LexPolonica nr 2375445; z 22 stycznia 2008 roku, I UK 210/2007 OSNP 2009/5-6 poz. 75 i z 24 marca 2009 roku, I PK 194/2008 OSNP 2010/23-24 poz. 281).

Niewątpliwie w załączniku do cytowanego wyżej rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 roku w wykazie A dziale XIV punkcie 24 jako prace w szczególnych warunkach wymienione są prace polegające na kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozorse inżynieryjno-technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. Problem w sprawie sprowadza się więc do ustalenia czy wnioskodawca zatrudniony w (...) Sp. z o.o. w Z., tj. zakładzie działającym w branży chemicznej, na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Barwników Azotowych a następnie kierownika Wydziału Barwników H. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wykonywał kontrolę jakości pracy i nadzór nad pracownikami na stanowiskach pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do wyżej wymienionego rozporządzenia.

W świetle całokształtu materiału dowodowego Sąd doszedł do przekonania, że wnioskodawca w trakcie spornego zatrudnienia na stanowisku zastępcy kierownika i kierownika wymienionych wydziałów świadczył pracę w szczególnych warunkach polegającą na kontroli inżynieryjno – technicznej produkcji i pracowników zatrudnionych

w tych wydziałach, a nadto nadal sam osobiście wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracy pracę technologa, a jego nadzór formalny czy merytoryczny dotyczył stanowisk pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do opisanego rozporządzenia, którzy pracowali w warunkach szczególnie szkodliwych.

Powyższe wynika nie tylko z przesłuchania wnioskodawcy i zeznań świadków na okoliczność czynności wykonywanych w ramach spornego zatrudnienia, ale także oryginalnego zakresu obowiązków na stanowisku zastępcy kierownika i na stanowisku kierownika, a także ze świadectwa pracy (k. 9), a pośrednio także z angaży wystawionych przez pracodawcę od 1996 r., w których wpisywano, że odwołujący wykonywał pracę w warunkach szczególnych. Wnioski wypływające ze wskazanych wyżej źródeł dowodowych są zgodne i wzajemnie się uzupełniają. Z powyższego wynika, że praca wnioskodawcy związana była ze stałym przebywaniem na produkcji, gdzie wykonywał pracę w ciągłym narażeniu na działanie substancji bardzo niebezpiecznych. Sąd zważył w tym zakresie, że w przypadku oceny stażu pracy wnioskodawcy na stanowisku zastępcy kierownika i kierownika wydziału pod kątem pracy w warunkach szczególnych, rodzaj zajmowanego stanowiska nie ma nadrzędnego znaczenia, gdyż istotniejsze jest jakiego rodzaju prace pracownik rzeczywiście wykonywał na danym stanowisku. W oparciu o dowody zebrane w sprawie Sąd ustalił, jakiego rodzaju prace odwołujący rzeczywiście wykonywał w spornym okresie uznając, że ostatecznie należało przyjąć, iż były to prace w warunkach szczególnych, która jest wymieniona w dziale XIV, poz. 24 wykazu A ww. rozporządzenia, kwalifikowana jako kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług. Sąd miał też na uwadze, że obowiązki wnioskodawcy nie sprowadzały się wyłącznie do kontroli pracy podległych mu pracowników i kontroli inżynieryjno-technicznej, ale nadal na osobistym wykonywaniu pracy technologa w obu spornych okresach przez wnioskodawcę. Także doświadczenie sądowe wynikające z wielu innych podobnych spraw wskazuje, że wykonywanie osobiście w dalszym ciągu czynności pracy technologa przez wnioskodawcę nie kolidowało z pełnieniem przez niego nadzoru jako dozoru inżynieryjno-technicznego na podległych mu wydziałach, w których odbywała się produkcja. W środowisku pracy często spotyka się stanowiska, które w ramach swoich kompetencji pełnią w pewnym zakresie nadzór nad pracownikami pomimo jednoczesnego wykonywania pracy w warunkach szczególnych –w badanej sprawie jako technolog w okresie zatrudnienia na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Barwników Azotowych, w którym nie zatrudniono nikogo po awansie odwołującego na to stanowisko, a w okresie zatrudnienia jako kierownik Wydziału Barwników H. z racji tego, że zatrudniony tam technolog nie mógł wykonywać pracy na produkcji ze względu na skazanie wyrokiem karnym za wypadek przy pracy w poprzednim wydziale, w którym był kierownikiem. Wobec powyższego wnioskodawca w obu spornych okresach wykonywał pracę wymienioną w dziale XIV poz. 24 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z 7.02.1983 r. oraz wymienione w wykazie A, Dział XIV poz. 24 pkt 1 stanowiącego załącznik nr 1 zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z 7.07.1983 r. W ocenie Sądu Okręgowego fakt wykonywania przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach w obu spornych okresach znajduje potwierdzenie w zebranych w sprawie materiale dowodowym i niewątpliwie faktyczny rodzaj pracy ubezpieczonego został potwierdzony zarówno zeznaniami świadków, jak i zeznaniami samego wnioskodawcy, które należało uznać za rzetelne.

Sąd podzielił przy tym pogląd judykatury, że czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia, objęte poz. 24, działu XIV, wykazu A rozporządzenia, to te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Jeśli zatem czynności te wykonywane są w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanym z kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu (por. wyrok SA w Gdańsku z 23 sierpnia 2012 r., III AUa 366/12, orzeczenia.ms.gov.pl).

Jeśli czynności ogólnie pojętej kontroli oraz dozoru inżynieryjno-technicznego wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na stanowisku pracy związanym z określoną w poz. 24, działu XIV, wykazu A rozporządzenia kontrolą lub dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy

uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu, niezależnie od tego, ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności ściśle związane ze sprawowanym dozorem i stanowiące jego integralną część, takie jak sporządzanie związanej z nim dokumentacji.

Z dokładnego brzmienia poz. 24, działu XIV, wykazu A rozporządzenia wynika, że warunkiem zakwalifikowania tego rodzaju kontroli i dozoru jako pracy wykonywanej w warunkach szczególnych jest to, aby na oddziałach i wydziałach, na których są one wykonywane, jako podstawowe wykonywane były prace wymienione w wykazie. Oznacza to, że objęcie takim nadzorem lub kontrolą także innych niż wymienione w wykazie prac nie wyłącza zakwalifikowania samego nadzoru lub kontroli jako pracy w szczególnych warunkach, jeżeli te inne (podlegające dozorowi lub kontroli) prace nie są na danym oddziale lub wydziale podstawowe (por. postanowienie SN z 15 lutego 2012 r., I UK 360/11, LEX).

Jedynie wykonywanie czynności niemających związku z wykonywaniem bezpośredniego dozoru nad procesem produkcji, w ramach zakresu obowiązków na danym stanowisku pracy, uniemożliwia sprawowanie dozoru stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, a w konsekwencji wyłącza zaliczenie takiego okresu zatrudnienia do pracy w szczególnych warunkach (por. wyrok SA w Białymstoku z 22 sierpnia 2012 r., III AUa 374/12, orzeczenia.ms.gov.pl).

Zdaniem Sądu Okręgowego postępowanie dowodowe przeprowadzone w sprawie wykazało, że ubezpieczony zajmował się w spornych okresach od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. i od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. bezpośrednim nadzorem procesów produkcyjnych, a wykonywanie przez niego w ramach nadzoru innych czynności miało charakter ściśle związany z pełnionym nadzorem merytorycznym i nie stanowiło zasadniczych obowiązków wnioskodawcy. Sąd miał też na uwadze, że wnioskodawca złożył na okoliczność na czym konkretnie polegała jego pracy zastępcy kierownika i kierownika pisemne zakresy jego obowiązków, co łącznie z jego zeznaniami i zeznaniami świadków potwierdziło wersję odwołującego, że oba badane okresy pracy należy zaliczyć do bezspornego stażu pracy w warunkach szczególnych, który ZUS w drugiej zaskarżonej decyzji z 15.10.2021 r. ustalił w ilości 6 lat, 6 miesięcy i 3 dni, co oznacza, że wnioskodawca wykazał wymagany 15 letnie staż pracy w warunkach szczególnych.

Tym samym w ocenie tego Sądu spełniona została przesłanka nadzorowania przez ubezpieczonego prac wykonywanych w warunkach szczególnych, o których jest mowa w wykazie, przy czym praca ta była wykonywana w pełnym wymiarze czasu pracy, w sposób stały (bez przerw na inne rodzajowo obowiązki). Spełniała zatem wymóg skierowany także do kontrolującego, czy dozoruującego, aby praca z poz. 24 była wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy na danym stanowisku (§ 2 rozporządzenia) (por. postanowienie S.N. z dnia 15 lutego 2012 r., I UK 360/11 oraz wyrok SN z 5.10. 2011 r., II UK 48/11, (...))

Sąd Okręgowy miał też na uwadze, że na szczególny charakter prac ubezpieczonego w badanych okresach od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. i od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. niewątpliwie wskazuje także treść świadectwa pracy z 30 listopada 2000 r., w którym okresy te zostały wymienione jako okresy pracy w szczególnych warunkach. Dokument przywołuje odpowiednie przepisy zarządzenia resortowego - załącznika nr 1 zarządzenia nr 7 Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7.07.1983 r. i choć w/w zarządzenie resortowe, nie jest, co oczywiste, źródłem powszechnie obowiązującego prawa i stanowi jedynie pomocniczy akt prawa niższego rzędu oraz dokument dotyczący jedynie konkretnych zakładów pracy, do których odwoływali się poszczególni pracodawcy, wskazując w dokumentacji pracowniczej (świadectwach pracy i świadectwa wykonywania pracy w warunkach szczególnych) na rodzaje wykonywanej przez pracowników pracy. Wykazy resortowe wydane na podstawie § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia mają charakter informacyjny, techniczno - porządkujący, uściślający oraz mogą mieć znaczenie w sferze dowodowej, stanowiąc podstawę domniemania faktycznego. Nie przesądzają jednak o zakresie prac i stanowisk wykonywanych w warunkach szczególnych.

Kluczowym i podstawowym dokumentem w tym zakresie pozostaje cytowane powyżej rozporządzenie (por. wyrok S.N. z dnia 22 marca 2012 r., I UK 403/11, opubl. (...))

Nie ma przy tym znaczenia, ile dokładnie czasu ubezpieczony poświęcał czasu na sam nadzór, ponieważ czynności ogólnie pojętej kontroli oraz dozoru inżyniersko-technicznego wykonywane są stale i w pełnym wymiarze czasu pracy

obowiązującym na stanowisku pracy związanym z określoną w poz. 24, działu XIV, wykazu A rozporządzenia kontrolą lub dozorem inżynieryjno-technicznym, to okres wykonywania tej pracy jest okresem pracy uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu, niezależnie od tego ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności ściśle związane ze sprawowanym dozorem i stanowiące jego integralną część, takie jak sporządzanie związanej z nim dokumentacji (por. wyrok S.N. z dnia 24 września 2009 r., II UK 31/09, za: LEX).

Nie jest zatem zasadne stanowisko organu rentowego, który podnosi, że pracując na stanowisku zastępcy kierownika i kierownika wydziału wnioskodawca nie wykonywał prac w szczególnych warunkach, skoro jednak wykonywał bezpośredni merytoryczny nadzór nad pracownikami wykonującymi pracę na produkcji w Wydziałach Barwników Azotowych i B. H., gdzie panowały szkodliwe warunki, a przy tym wnioskodawca wykazał w toku postępowania, że wykonywał w obu tych Wydziałach przez cały czas także pracę technologa. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy całokształt materiału dowodowego przemawia zatem za zaliczeniem także obu spornych okresów zatrudnienia do prac w szczególnych warunkach wymienionych w Wykazie A Dziale XIV poz. 24 stanowiącym załącznik do w/w rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983 r.

A zatem po uwzględnieniu także bezspornego stażu pracy w warunkach szczególnych (**6 lat, 6 miesięcy, 3 dni**), niewątpliwie po zaliczeniu spornego okresu zatrudnienia do tego stażu od 1 marca 1990 r. do 15 grudnia 1991 r. (**1 rok, 9 miesięcy, 15 dni**) na stanowisku zastępcy kierownika Wydziału Barwników Azotowych i okresu zatrudnienia od 16 grudnia 1991 r. do 30 listopada 2000 r. na stanowisku kierownika Wydziału Barwników H. (**8 lat, 9 miesięcy, 15 dni**) wymienionych w Wykazie A Dziale XIV poz. 24 w Wykazie A Dziale XIV poz. 24 stanowiącego załącznik do w/w rozporządzenia Rady Ministrów z 7.02.1983 r. spełnia on ostatni sporny warunek posiadania stażu pracy wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych w ilości przekraczającym wymagany 15-letni okres takiej pracy a tym samym wnioskodawcy przysługuje prawo do rekompensaty.

Mając na względzie powyższe, na podstawie powołanych przepisów prawa materialnego i art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. Sąd zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał wnioskodawcy prawo do rekompensaty z tytułu pracy w szczególnych warunkach zgodnie z art. 21 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych.

A.P.